

B R I E F

*Van Pater Ferdinand Verbieft Jesuit, geschreven nyt
het Hof van PEKING wogens een reyse, die de Keyser van
CHINA in 't jaar 1683 in het West-Tartarien gedaan heeft.*

EERWAARDE VADER.

De Vrede van JESUS-CHRISTUS.

Reyse van
de Keyser
naar Tar-
tarien.

De Keyser van China heeft dit jaar / het welk het dertigste
van zijn ouderdom is / een reyse gedaan in het West-Tarta-
rien met zijne Moeye / dewelke men de Koninginne Moer-
der noemt. Hy vertrok den sesden Julij / vergeselschapte
met meer als seszig duysent man / en hondert duysent
paarden. Hy wilde absolutelyk / dat ik hem volgen soude
met een van de twee Daders / die aan 't Hof van Peking zijn / waar van
hy my de keure liet. Ik nam met mijn mede de Dader Philip Grimaldi,
om dat hy meest bekend is / en volmaaktelyk de Mathesis verstaat.

Reden
daar van
en voor-
nament-
lijk van de
Jacht.

Derfchepde redenen hebben den Keyser betwogen dese reyse te onderne-
men. De eerste was / om sijne militie so wel in tyd van Vrede / als
van Oorlogh in een gedurige oefeningh t'onderhouden. En daar
om is het / dat hy / na het bevestigen van een vaste Vrede in alle de
delen van dat grote en woeste Keyserryk / van weder Provincie zijne beste
Troepen hier ontboden / en in zijn Raad besloten heeft / alle jaar drie so-
danige togten in verscheyde saisons te doen / om in het verhoigen van
Derten / wilde Dackens / Beeren / en Tjgers / haar te leeren de Span-
den van het Rijk te overwinnen; ofte ten minsten te beletten / dat de
overdaat van China nog een al te lange rust / haar moed niet verstantwe /
nog haar doe verbafteren van haar oude dapperheyt.

Die veel
eer een
marfch
van een
Krygs-
heyr als
naar een
Jagt ge-
lijkt.

In der daat sodanige manieren van jagen hebben meer de gedaante
van een militaire Veldtocht / als van een soort van vermaak: want de
Keyser / gelijk ik alrede aangemerkt hebbe / had in sijn gevolg met sig hon-
dert duysent paarden / en meer als seszig duysent man / alle gewapent
met Spies / en korte Spiesen / in Compagnien verdeelt / en agter haar
Wendelen in ordere van Bataille marcherende / onder het geluyt van
Trommels / en Trompetten. Onder het jagen so besetten sy gansche
Bergen en Bosschen / eben als of het Steden waren / dewelke zy wilden
belegeren: waar in zy volgen de maniere van jagen van de Ooster-Tar-
cars / van welke ik in mijn laatste Brief gesproken heb. Dese Armé
had

Deze vrij korte brief van 8 bladzijden is wellicht toegevoegd om de Nederlands sprekenden te plezieren. Pater Verbiest onderneemt de reis samen met pater Grimaldi om de keizer niet te mishagen. De tocht naar het Westen van *Tartarien* is een grootse jachtpartij maar heeft ook veel van een militaire operatie met duizenden mannen, personeel en soldaten. Vrouwen, blijven thuis, met uitzondering van de keizerlijke familie. Die reis heeft meerdere bedoelingen: jacht, militaire oefening, gezondheid, het ontvluchten van de warmte in de hoofdstad. *“Dat gedeelte van Tartarien is gelegen aan geene syde van die wonderbaarlijke Muur van China.”* Dat geeft Verbiest gelegenheid om over de muur uit te weiden, over de gewoontes van de Tartaren, en over de politiek van de keizer om de Tartaren van zich af te houden. Beter dan een muur te bouwen heeft hij hen verplicht, verder van de muur af te wonen, en heeft het land aan getrouwen gegeven. Bovendien heeft hij de lama's te vriend gehouden en die hebben veel invloed op de bevolking. Verbiest heeft op die reis hoogtemetingen gedaan en hij vermeldt *“na dat wy meer als hondert Bergen op onse weg gemeten hadden, dat dat gebergte drie duysent Geometrische Passen hoger was als de Zee, die naast aan Peking.”*(p. 389) Op het einde refereert hij aan andere brieven en spreekt hij over de goedkeurende aandacht die de keizer voor zijn werk heeft.

voorzamentlijk so men de voorzorge hadde / van sig in haar gemoet in te hegten dooz middel van de Mathematische kennisse. Indien men toelag maakt / om t'eeniger tijd in hun Land in te dzingen / so soude het om beele redenen / die het nu niet lust alhier uyt te leggen / aller sekerst zijn ten eersten met de allerafgelegenste Tarters te beginnen / dewelke aan dit Rijk niet onderhorig zijn: daar van daan soude men tot dese van lang-samerhand na China aannaderende / voorzgaan. De Keyser heeft de gansche reyse dooz niet opgehouden van ons sonderlinge mechtkenen van sijne godwilligheyt te geven / in 't gesigt van sijne Armé ons gunst betropende / 't welk hy aan niemant deed.

Beleef-
heyt van
de Keyser
aan de
Missiona-
rissen.

Als hy op sekeren dag in een groote Daleye / alwaar wy de hoogte / en de afgelegentheit van eenige Bergen maten / ons ontmoete / so hiel hy met zijn gansche Hof stoet stil / en ons van seer verre toeroepende / so vroeg hy in 't Chineesch: *Hao mo*, dat is / vaartge nog al wel? Hy deed ons vervolgens in 't Tarters toegens de hoogte van die Bergen beele vragens / op welke ik in die tale ook antwoorde. Naderhand sig na de Heeren / die hem omringden wendende / so spak hy haar van ons op een seer voorzdelige maniere / gelijk als ik dien selven about nog van den Prince zijn Oera / die ook aan zijn zijde was / versont.

Verder
gevolg
daar van.

Hy heeft ons sijn toegenegentheit nog getoont met verschepe malen schotelen van sijn tafel in onse Tenten te sturen / en zelfs in sekeren boozballen willende / dat wy in de sijne rezen souden: En ieder maal / als hy onsbie zere deede / so heeft hy egt gegeven op onse dagen van onthoudinge en vasten / ons alleenlijk sypse daar wy ons van bedienen konden / toesende.

Irem van
des Key-
sers outse
soon.

De Oudste Soon van den Keyser betoond ons naar het boozbeeld van zijn Vader ook veel goedheit. Want genootsaakt geweest zijnde meer als tien dagen stil te blyben / ter oorzak dat van sijn paart gevallen was / waar dooz hem de rechter schouder gequest was / en een gedeelte van de Armé / waar in wy waren / hem hebbende gewagt / terwijl de Keyser met de andere zijne Jagt verbolgde / so liet hy gedurende dien tijd lang niet na / ons dagelijc / en zelfs somtijlen twee-maals daags / sypse van sijn tafel toe te senden. Wy sien alle dese gunsten van het Koninklyke Hups aan / als de uytwerkselen van een sonderlinge boozsienigheyt / die ober ons en ober het Chyristendom waakt / waar ober wy so veel te meer reden hebben om God te danken / om dat de genegentheit van den Keyser sig altyt tot de Gzoten van 't Rijk / en zelfs tot de Princen van den bloede so stantvastig niet toont.

Andere
bysonder-
heden.

Dooz so veel de andere bysonderheden van onse reyse aangaat: deselve sijn gelijc in 't geen voorzeden jaer booz viel in de reyse van het Ooster-Tartarie, dewelke ik wijdlopig in mijn laatste Bries beschreven heb; dat is / dat wy ons bedient hebben van des Keyfers paarden / en Rosbaren / dat wy in sijne Tenten ons verblijf gehad / en aan de tafel van den Prince sijn Oom / aan wien hy ons bysonderlijk had aanbeholen / gegeten hebben.

Sechshonderd mijlen lang / die top in 't gaan en komen afgelegd hebben / want top sijn langs deselve weg niet weder gekeert / heeft hy dwers dooz de Bergen en Dalepen een groote weg doen maken booz het gemak van de Koninginne / die in een sijn stoel reysde. Hy heeft daar en boden ook nog een onreynig getal Bruggen ober de Beken doen leggen / en met een ongelooftelijke moeyte en kosten sorsen / en toppen van bergen doen afhakken. De Dader Grimaldi sal in sijn bylef de andere omstandigheden beschryven.

Hoodanig:
de wegen
bereyt
worden.

Booz so veel de byugt aangaat / die onse Godsdienst uyt onse reyse kan trekken / deswegens heb ik in mijn vorig verhaal al gesproken. Het is genoeg alhier te seggen / dat de Keiser / jegens wiens wil wy de minste tegenstant niet kunnen doen / sonder dese Sendinge in een openbaare gebaat te stellen / ons geboden heeft hem te volgen. Ik heb egter niet nagelaten dien Keer van het Hof / die ons bysonder vriend is / tweemaal aan te spreken / dat wy dog van so groote reyse vooztaan mogten bevrijd sijn / en voozamentlijk vooz mijn / die wegens mijne jaren niet in staat ben om sulks uyt te staan. Ik hebbe getragt booz het minste te verkruppen / dat men sig vernoegde van alleenlyk een van ons mede te nemen. De byleven van onse Daders sijn my onder weg altyt wel ter hand gekomen / en ik heb ook gelegentheyt gehad aan haar te schryven om dat'er altyt gints en en weder loyers na de Koninklyke Stad reden.

Wat vrugt
de god-
dienst
daar van
sal kon-
nen trek-
ken.

Byndeljk hoe veel eer wy ook in dese reyse genoten hebben / so kan ik egter verklaren / dat'er niet een Missionaris in China is / die het twintigste deel ljd van 't geen wy uytgestaan hebben / ter oorzake van de plaatsen / en duysent andere moeyelyke omstandigheden / die het my onmogelyk is uyt te leggen. Ik schryve dit alles met haaste / om niet na te laten Uw reykenschap van onse besigheden te geven. Bid God booz ons / en geloof dat ik altyd ben ;

Beslyt.

Mijn Eerwaarde Vader

*Uw seer Onderdanige en seer gehoorsame
Dienaar in J. Chr.*

FERRDINAND VERBIEST van de
maatschappye van JESUS.

*Peking den 4. October
1683.*

Walter de Smaele

maart 2012